

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत
माननीय न्यायाधीश श्री तेजबहादुर के.सी.
फैसला

०७१-CI-१२७४(०७०-RI-१००१)

विषय: घर पर्खाल भत्काई खिचोला मेटाई पाउँ।

जिल्ला दाङ, तुलसीपुर न.पा. वडा नं. ५(ख) लाइन घर भई ललितपुर जिल्ला,
ललितपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. १५ खुमलटार हाईट बस्ने वर्ष ६७ को
हरिप्रसाद राजभण्डारी-----१

निवेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

जिल्ला सल्यान, त्रिवेणी गा.वि.स. वडा नं. ८ घर भई दाङ जिल्ला, तुलसीपुर
न.पा. वडा नं. ९ बेलुवा बस्ने मोतीलाल खड्का -----१

विपक्षी
वादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री महम्मद जुनैद आजाद
(जिल्ला अदालत दाङ देउखुरी)

फैसला मिति:- २०६८/०३/२६

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- माननीय मुख्य न्यायाधीश श्री लोकेन्द्र मल्लिक
माननीय न्यायाधीश श्री शेषराज सिवाकोटी
(पुनरावेदन अदालत तुलसीपुर)

फैसला मिति:- २०७०/०३/१८

पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको फैसला उपर साविक न्याय प्रशासन ऐन, २०४८
को दफा १२(५) बमोजिम यस अदालतमा पुनरावेदन परी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको
संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छः

हरिप्रसाद राजभण्डारी विरुद्ध मोतीलाल खड्का/०७१-CI-१२७४(०७०-RI-१००१)/

मुद्दा: घर पर्खाल भत्काई खिचोला मेटाई पाउँ / पृष्ठ १

विपक्षीले म फिरादीको कि.नं.१४६३ को ज.वि.०-०-९¾ को जग्गा मध्ये उत्तरतर्फ अं.ज.वि.०-०-१ जग्गामा जबरजस्ती आंठो साँध सारी आफ्नो कि.नं.१४६४ को जग्गामा घुसाई मिति २०६५/३/१ मा पक्की घर र पर्खाल निर्माण गरी विपक्षीले जबरजस्ती मेरो जग्गामा कब्जा खिचोला गरेको हुँदा विपक्षीले जबरजस्ती मेरो जग्गामा बनाएको घरको हिस्सा र पर्खाल समेत भत्काई खिचोला मेटाई चलन समेत चलाई पाउं भन्ने समेत व्यहोराको फिरादपत्र।

मैले २०४६ सालमा घर पर्खाल निर्माण गरी यथावत अवस्थामा चर्ची आएको घर पर्खाल हो। वादी दावीको कि.नं.१४६३ को जग्गामा वादीले निर्माण गरेको घर होइन। दाजु कन्हैयालालले निर्माण गरी मिति २०६३/१/७ मा वादीले राजिनामा रजिष्ट्रेशन गरी लिएका हुन् भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिउत्तरपत्र।

प्रतिवादीले वादीको कि.नं. १४६३ को ज.वि. ०-०-९¾ जग्गा मध्ये उत्तरतर्फको अं.१ धुर जग्गा जबरजस्ती मिची घुसाई नगरपालिकाको स्वीकृति बिना घर पर्खाल निर्माण गरेको हुँदा खिचोला मेटाई घर हटाई पाउनु पर्छ भन्ने समेत व्यहोराको वादीका साक्षी कृष्ण बुढाथोकी र युवराज खड्काले गरेको बकपत्र।

नक्सामा उल्लेख भए बमोजिमको फिरादीको जग्गामा सोही नाप नक्सा बमोजिमको हदसम्मको जग्गा कब्जा खिचोलामा रहेको देखिदा फिरादीले उक्त खिचोला मेटाई चलन समेत चलाई पाउने ठहर्छ भन्ने दाड देउखुरी जिल्ला अदालतको मिति २०६८/३/२६ को फैसला।

यी विपक्षीले मेरो भाउजु द्रोपती राजभण्डारीले २०४९ सालमा निर्माण गरी सकेको पक्की घर सहितको उल्लेखित कि.नं. १४६३ को ज.वि. ०-०-९¾ जग्गा खरीद गरेको भन्ने कुरा राजिनामा लिखतवाट स्पष्ट हुन आएको, घर पहिला नै बनेको भन्ने कुरा नक्शा पास सम्बन्धी टिप्पणी र आदेशवाट समेत प्रष्ट भएको, वादीले फिरादमा बजारको मूल्यवान घडेरी जग्गाको उत्तरतर्फ १ हात जग्गा छाडेको भन्ने उल्लेख गरे पनि सो मूल्यवान जग्गा किन खाली छाडेको भनी स्पष्ट कारण खुलाउन नसकेको, मैले विपक्षीको जग्गा च्यापेको भए तत्कालीन अवस्थामा नै विपक्षीको खरिददाता द्रोपती राजभण्डारीले

उजुर दावी गर्नुपर्नेमा त्यसो नभएको, द्रोपतीको छोरा प्रमोद राजभण्डारीले अदालतबाट नापनक्शा हुंदाका वखत विपक्षीको कि.नं. १४६३ को जग्गामा २०४९ सालमा नै घर निर्माण भए पश्चात यी विपक्षीले खरीद गरेको भन्ने लेखाएको, मेरो नाममा रहेको विपक्षीको जग्गाको उत्तरतर्फ सटेको कि.नं.१४६४ को ज.वि. ०-०-९¾ मा नै २०४६ सालमा पक्की घर पर्खाल निर्माण गरेको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट पुष्टी भएको, शुरु अदालतबाट भएको नक्शा मुचुल्कामा सवै व्यहोरा खुलाइएको अवस्था नहुंदा बेरितको हुंदा बदर गरी पुनः नक्शा गरी पाउँ भनी मैले दिएको निवेदन उपर कुनै आदेश नभएको, फिराद घर बनाउनेको महलको ११ नं. र जग्गा मिच्नेको १८ नं. को हदम्याद विहिन रहेको समेतको अवस्थामा बास्तविक तथ्य र प्रमाणहरु नवुझी विश्लेषण नगरी गलत नाप नक्शा मुचुल्कालाई आधार बनाई आत्मनिष्ठ तवरले भएको शुरु फैसला त्रुटीपूर्ण हुंदा बदर उल्टी गरी मेरो शुरु प्रतिजिकिर बमोजिम विपक्षीको फिराद खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीको पुनरावेदनपत्र ।

वादी दावी, प्रतिउत्तर जिकिरका कित्ता जग्गाहरुको क्षेत्रफल ०-०-९¾ रहेकोमा मिति २०६७/५/१८ मा भई आएको नक्शाको न.नं.२ मा प्रतिवादी हरि प्रसाद राजभण्डारीको जग्गा र न.नं. ६ मा वादीको जग्गा मात्र उल्लेख भई उक्त न.नं.हरुमा वादी प्रतिवादीको कति जग्गा रहेको छ सो को एकिन क्षेत्रफल उल्लेख नगरी अ.वं.१७१ नं. को मनसाय विपरित गरिएको नक्शाका आधारले कुन न.नं. को जग्गा खिचोला ठहराएको हो सो समेत स्पष्ट रुपले नबोलेको शुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको फैसला फरक पर्न सक्ने देखिंदा छलफलका लागि अ.वं. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम प्रत्यर्थी झिकाई निज उपस्थित हुन आए वा म्याद नाघेपछि विवादित जग्गाको यथास्थिति खुल्ने गरी अ.वं. १७१ नं. बमोजिम नाप नक्शा भै आएपछि पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०६८/११/१६ को आदेश ।

आदेश अनुसार यस अदालतबाट खटी गएको डोरबाट भई आएको नाप नक्शा मुचुल्का मिसिल सामेल रहेको ।

यस अदालतका आदेशानुसार प्रस्तुत मुद्दा मेलमिलाप गराउनका लागि मेलमिलाप केन्द्रमा पठाइएकोमा मिलापत्र हुन नसकी फिर्ता हुन आएको रहेछ।

यसमा वादी मोतीलाल खड्काको कि.नं. १४६३ को जग्गामा प्रतिवादीले घर बनाई खिचोला गरेको भनिएको जग्गा र न.नं. र कि.नं. १४६३ को जग्गामा प्रतिवादीले पर्खाल लगाई भोगचलन गरेको जग्गा रहेको भन्ने देखिन्छ। नक्सा मुचुल्का गर्ने अमिनको प्रतिवेदन हेर्दा न.नं. ३ र ५ को जम्मा क्षेत्रफल ०-०-९-४ र न.नं. ६ र ७ को क्षेत्रफल ०-०-९-१ मात्र देखिएको छ।

यसरी विवादीत न.नं. ५ र ८ को क्षेत्रफल ०-०-०-१ देखिन आएको छ। यस प्रकारले सो नक्सा मुचुल्काबाट एकातिर वादीको भन्दा बढी रहेको देखिन्छ। यस्तै कि.नं. १४६३ को मोतीलाल खड्काको जग्गा मध्ये उत्तरतर्फ मोहडा पश्चिम ०.५ मिटर पूर्व बीच औसत ०.१५ मिटर लम्बाई २० मिटरको हुने क्षेत्रफल २ वर्गमिटरमा पुनरावेदक हरिप्रसाद राजभण्डारीको घर बनाई खिचोला गरेको भन्ने न.नं. ५ बाट स्पष्ट रूपमा खुल्न देखिन आएको छ। त्यस्तै विवादीत न.नं. ५ र ८ को क्षेत्रफल ०-०-०-१ देखिन आएबाट वादी मोतीलाल खड्काको कि.नं. १४६३ को जग्गामा प्रतिवादी हरिप्रसाद राजभण्डारीले घर पर्खाल निर्माण गरी खिचोला गरेको भन्ने स्पष्ट रूपमा देखिन आएबाट पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरको सहमत हुन सकिएन। खिचोला मेटाई चलन समेत चलाई पाउने ठहराएको शुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको मिति २०६८/३/२६ को फैसला मनासीव देखिदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७०/३/१८ को फैसला।

प्रस्तुत घर पर्खाल भत्काई खिचोला मेटाई पाउँ मुद्दाका वादी मोतीलाल खड्काको आफ्नो फिरादपत्रको प्रकरण नं. ३ मा २०६५ साल माघ मसान्तमा घरपर्खाल निर्माण कार्य सम्पन्न गरेको भनी दावी लिएकोमा उक्त दावी झुठ्ठा हो उक्त घरपर्खाल २०४६ सालमा निर्माण भैसकेको हो। अंश छुट्टी भित्र हुँदाका बखत कि.नं. १४६३ को क्षेत्रफल ०-०-९ $\frac{३}{४}$ जग्गा मेरो अंशियार दाजु हैयालालको अंशभागमा परेको र कि.नं. १४६४ को जग्गा मेरो अंश भागमा परेको आ-आफ्ना अंशभागमा परेको जग्गामा भोगअनुसार हामी दाजुभाईले घर पर्खाल बनाई बसेका थियौं। म प्रतिवादीले घर पर्खाल बनाई उक्त

हरिप्रसाद राजभण्डारी विरुद्धमोतीलाल खड्का/०७१-CI-१२७४(०७०-RI-१००१)/

मुद्दा: घर पर्खाल भत्काई खिचोला मेटाई पाउँ / पृष्ठ ४

जग्गामा खिचोला गरेको भए विपक्षीका हाताबाटै म उपर खिचोला मुद्दा दायर हुने थियो। यसप्रकार विपक्षीलाई म उपर मुद्दा दायर गर्ने अदालती बन्दोस्त नं. ८२ नं. बमोजिम (Competent Locus Standi) हकदैया छैन मैले प्रतिउत्तरपत्र साथ पेश गरेको उपभोग सरसफाई संस्थाको मिति २०६६/११/२० को सिफारिसपत्र, नेपाल विद्युत प्राधिकरणको २०६६/११/२० को पत्रको प्रतिलिपि, एकिकृत सम्पत्ती करको नगदी रसिद लगायतका शुल्क बुझाएको रसिदहरूको फोटोकपी समेतले पुष्टी गरेको अवस्था छ। वादीले कि.नं. १४६३ को जग्गामा घर नक्सा पास गर्दा विपक्षीले खिचोला गरिएको भनीएको उत्तरदिशातर्फ बाँकी जग्गा छाडेको रहेको भन्ने नदेखिएबाट खण्डित हुन्छ। विपक्षीको जग्गा खिचोलागरी मैले घरपर्खाल निर्माण गरेको भए सो विषयमा विपक्षी वादीले नगरपालिकामा निवेदन दिई निर्माण रोक्का गराएको अवस्था हुनुपर्थ्यो। उल्लेखित व्यवस्था समेतका आधारमा विपक्षीको फिराद दावी खण्डित भैरहेको अवस्था छ। स्थानिय स्वयत शासन ऐन, २०५५ को भवन निर्माण सम्बन्धी परिच्छेदको व्यवस्थामा प्रतिवादीले फिरादपत्र साथ पेश गरेका प्रमाण कागज वादीको घर नक्सा पाससँग सम्बन्धीत कागज समेतले म प्रतिवादीले घर पर्खाल २०४६ सालमै बनाएको पुष्टी भैरहेको अवस्थामा त्रुटीपूर्ण रुपमा भएको नाप नक्शालाई ग्रहण गरी घर बनाउनेको महलको ११ नं.मा जग्गा मिच्नेको १८ नं. को हदम्याद सम्बन्धी व्यवस्था प्रतिकुल र हदम्याद बाहिरको फिरादपत्रमा ठहर इन्साफ गरेको फैसला सर्वोच्च अदालतबाट ने.का.प. २०६९ अंक १ पृष्ठ १ निर्णय नं. ८७४४(हदम्यादको विषय मुद्दाको कुनै पक्षले आफ्नो इच्छा अनुकूल संकुचित वा बिस्तार गर्ने विषय नभई यो विशुद्ध विधायिकी कानूनद्वारा निर्दिष्ट कानूनी हक भएकोले यस्तो हकलाई कुनै पक्षको अनुकूल वा प्रतिकुल हुने गरी व्याख्या गर्न नमिल्ने) मा प्रतिपादित नजिर सिद्धान्त प्रतिकुल भई बदरभागी छ। अतः उल्लेखित तथ्य एवं कानून एवं स्थापित कानूनी एवं नजीर सिद्धान्त समेतका आधारमा शुरु दाङ जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुर दाङको फैसला न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(क) र (ख) का आधारमा मुद्दा दोहोर्न्याई हेरी पाउँ निवेदन जिकिर।

यसमा विवादित जग्गा घर बनेको र प्रतिवादीले २०५३ साल देखीको घर जग्गा कर बुझाएको भन्ने कुरा निजले पेश गरेको प्रमाणबाट देखिन्छ। उत्तरतर्फका प्रतिवादी वा

हरिप्रसाद राजभण्डारी विरुद्धमोतिलाल खड्का/०७१-CI-१२७४(०७०-RI-१००१)/

मुद्दा: घर पर्खाल भत्काई खिचोला मेटाई पाउँ / पृष्ठ ५

यी निवेदकले जग्गा खिचोला गरेको ठहर गर्दा प्रतिवादीको घर भत्कने अवस्था देखिन्छ। बनिरहेको घर भत्कने गरी जग्गा खिचोला ठहर्‍याउदा घर बनाउनेको ११ नं. को हदम्यादको प्रश्न समावेश हुन आएको र वादी प्रतिवादी दुवैको साविकको क्षेत्रफल बमोजिमको जग्गा कायम नरहेको देखिइरहेकोमा जग्गा खिचोला ठहर्‍याएको फैसला जग्गा मिच्नेको १८ नं. घर बनाउनेको ११ नं.मा र मुख नमिलेको ८८४४ मा प्रतिपादित सिद्धान्त(हदम्याद विषयको मुद्दाको कुनै पक्षले आफ्नो इच्छा अनुकूल संकुचित वा बिस्तार गर्ने विषय नभई यो विशुद्ध विधायिकी कानूनद्वारा निर्दिष्ट कानूनी हक भएकोले यस्तो हकलाई कुनै पक्षको अनुकूल वा प्रतिकूल हुने गरी व्याख्या गर्न नमिल्ने) विपरीत समेत देखिदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१) को खण्ड (क) र (ख) बमोजिम मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरी दिएको छ भन्ने मिति २०७१/११/२५ को यस अदालतको आदेश।

नियम बमोजिम दैनिक तथा पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक हरिप्रसाद राजभण्डारीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री हरिहर दाहाल र श्री शम्भु थापा र विद्वान अधिवक्ता श्री शालिकराम आचार्यले वादीको फिराद हदम्याद भित्र भए नभएको सम्बन्धमा शुरु जिल्ला अदालतले फैसला गर्दा बोलेको छैन। त्रुटीपूर्ण रूपमा भएकोनापनक्सालाई आधार लिई प्रमाणको मूल्यांकन नगरी मेरो पक्षलाई हराई फैसला गरेको र पुनरावेदन तहमा समेत हदम्यादको सम्बन्धमा नबोली गरेको फैसला कानून सम्मत छैन। अतः सो फैसला अ.व. १९२ नं. प्रतिकूल छ। विपक्षी वादीले फिरादपत्रको प्रकरण नं. ३ मा २०६८ सालमा घरपर्खाल निर्माण कार्य सम्पन्न गरेको भनी दावी लिएको छ। तर उक्त घरपर्खाल २०४६ सालमा नै निर्माण भै सकेको हो। अतः विपक्षीको उक्त दावी झुठा हो। विवादको कि.नं. १४६३ को जग्गा मेरा पक्षको अंश भागमा परेको जग्गा हो। विपक्षीवादीले घर सहितको जग्गा मेरा दाजु कन्हैया लालको मृत्यु पश्चात भाउजु द्रौपदी राजभण्डारीसँग मिति २०६१/१/८ मा राजीनामा पारीत गरी लिनु भएको हो। मेरो पक्षले घर पर्खाल बनाई उक्त जग्गामा खिचोला गरेको भए विपक्षीका दाताबाटै मेरो पक्षउपर खिचोला मुद्दा चलनुपर्ने थियो। यस अवस्थामा विपक्षीलाई मेरो पक्ष उपर नालेश दिने हकद्वैया छैन। मेरा पक्षले २०४६ सालमा नै घरपर्खाल निर्माण भएको भन्ने तथ्यलाई प्रतिउत्तर पत्र साथ पेश गरेका मिति

हरिप्रसाद राजभण्डारी विरुद्धमोतिलाल खड्का/०७१-CI-१२७४(०७०-RI-१००१)/

मुद्दा: घर पर्खाल भत्काई खिचोला मेटाई पाऊँ / पृष्ठ ६

२०६६/११/२० को सिफारिस लगायतका कागजातहरूले पुष्टी गरी राखेको अवस्था छ। विपक्षीको दावी खण्डीत भैरहेको अवस्थामा वादीदावी पुग्ने ठहर गरी गरेको शुरु फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७०/३/१८ को फैसला बदरभागी हुँदा उल्टी गरी पाउँ। साथै विपक्षी वादीका तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री यदुनाथ खनाल र अधिवक्ता श्री सुनिल पोखरेलले मेरा पक्षले पुरानो घर भत्काई २०६५/१२/११ मा नयाँ घर बनाएका हुन। मिति २०६५/१२/११ मा नक्सापास गरी पाउँ भनी निवेदन दिएबाट पुरानो घरको लागी नक्सा पास गरेको भन्न मिल्दैन। नयाँ घर निर्माणको लागी नक्सा पासका लागी निवेदन दिएका हुन। मिति २०६९/५/१८ को नक्सामुचुलकालाई आधार लिई शुरु अदालत र पुनरावेदन अदालतबाट फैसला भएको छ। घरपर्खालनयाँ निर्माण भएकोमा विवाद छैन। हदम्यादको कारणले गलत मनसायलाई बैधानिकता गर्दैन। मिति २०६९/५/१८ को नक्सामा घर तीन तल्ला छ। नापनक्सामा समेत ३ तल्ला उल्लेख छ। साथै प्रतिवादीका साक्षीले समेत सो कुरा स्वीकार गरेका छन्। विवादको प्रकरण नं. १ मा विवादीत कि.नं. १४६३ को जग्गा मिति २०६३/१/७ मा खरीद गरी पक्की घर निर्माण गरेको छ। फिरादपत्रमा समेत एकधुर जग्गा च्यापीएको भनी उल्लेख भएको छ। अतः शुरु जिल्ला अदालतले वादीदावी पुग्ने ठहर गरी चलन समेत चलाई पाउन ठहर गरेको फैसलालाई पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७०/३/१८ फैसला मिलेकै हुँदा सदर गरी पाउँ भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो।

अब यसमा वादी दावी पुग्ने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७०३/१८ मा भएको फैसला मिलेको छ, छैन? पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो, होइन? सो सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

विपक्षीले कि.नं. १४६३ को जम्मा क्षेत्रफल ०-०-९^३/_४ को जग्गा मध्ये उत्तरतर्फ अन्दाजी ज.बि. ०-०-१ जग्गामा जबरजस्ती साधसारी आफ्नो कि.नं. १४६४ को जग्गामा घुसाई मिति २०६५/३/११ मा पक्की घर र पर्खाल निर्माण गरी जबरजस्ती मेरो जग्गामा कब्जा खिचोला गरेको हुँदा विपक्षीले मेरो जग्गामा बनाएको घरको हिस्सा र पर्खाल समेत भत्काई खिचोला मेटाई चलन समेत चलाई पाउँ भन्ने वादीको फिराद

दावी देखिन्छ। मैले २०४६ सालमा घर पर्खाल निर्माणगरी यथावत अवस्थामा चर्ची आएको घर पर्खाल हो। दावीको कि.नं. १४६३ को जग्गामा वादीले निर्माण गरेको होइन। दाजु कन्हैयालालले निर्माण गरी मिति २०६३/१/७ मा वादीले राजीनामा रजिष्ट्रेसन गरी निजले लिएका हुन भन्ने प्रतिउत्तर जिकिर रहेको प्रस्तुत मुद्दामा नक्सामा उल्लेख भए बमोजिमको वादीको जग्गामा सोही नापनक्सा बमोजिमको हदसम्मको जग्गा कब्जा खिचोला गरेको देखिदा वादीले उक्त खिचोला मेटाई चलन समेत चलाई पाउने ठहर्छ भनी सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको उपर प्रतिवादीको प्रस्तुत दोहोर्याई पाउँ निवेदन परी यस अदालतबाट मिति २०७१/११/२५ मा वादी प्रतिवादी दुवैको साविकको क्षेत्रफल बमोजिमको जग्गा कायम रहेको देखिइरहेकोमा जग्गा खिचोला ठहर्न्याएको फैसलामा जग्गा मिच्नेको १८ नं. र घर बनाउनेको ११ नं. विपरीत हुँदा मुद्दा दोहोर्न्याई हेर्ने निस्सा प्रदान भएको देखियो।

निर्णयतर्फ विचारगर्दा विपक्षीले फिरादीको कि.नं. १४६३ को ज.क्षे. ०-०-९^३/४ को जग्गा मध्ये अन्दाजी ज. वि. ०-०-१ जग्गामा जबरजस्ती साँधसारी आफ्नो कि.नं. १४६४ को जग्गामा घुसाई पक्की घर र पर्खाल निर्माण गरी जबरजस्ती खिचोला गरेको हुँदा घरको हिस्सा र पर्खाल समेत भत्काई खिचोला मेटाई चलन समेत चलाई पाउँ भन्ने फिराद दावी रहेको देखियो। मैले २०४६ सालमा घरपर्खाल निर्माण गरी यथावत अवस्थामा चर्ची आएको घरपर्खाल हो। वादी दावीको कि.नं. १४६३ को जग्गामा रहेको घर वादीले निर्माण गरेको होइन भन्ने प्रतिउत्तर जिकिर रहेको देखिन्छ। कि.नं. १४६३ को ज.वि. ०-०-९^३/४ जग्गा वादी मोतीलाल खड्काको भएको र कि.नं. १४६४ को ज.वि. ०-०-९^३/४ को जग्गा प्रतिवादी हरिप्रसाद राजभण्डारीको भइ वादी प्रतिवादीको बराबर क्षेत्रफल जग्गा भएको भन्ने कुरामा कुनै विवाद देखिएन। अदालतबाट भई आएको मिति २०६९/५/१ को नापनक्सा मुचुल्का व्यहोरा हेर्दा न.नं. ३ मा प्रतिवादीको कि.नं. १४६४ मा बनेको पक्की घर र न.नं. ४ मा प्रतिवादीकै कि.नं. १४६४ को खाली जग्गा रहेको भन्ने देखिन्छ। त्यस्तै न.नं. ६ वादी मोतीलाल खड्काको कि.नं. १४६३ को जग्गामा बनेको पक्की घर र न.नं. ७ मा कि.नं. १४६३ को खाली जग्गा रहेको भन्ने देखिन्छ। त्यसै गरी न.नं. ५ वादी मोतीलाल खड्काको कि.नं.

हरिप्रसाद राजभण्डारी विरुद्धमोतीलाल खड्का/०७१-CI-१२७४(०७०-RI-१००१)/

मुद्दा: घर पर्खाल भत्काई खिचोला मेटाई पाउँ / पृष्ठ ८

१४६३ को जग्गामा प्रतिवादीले घरपर्खाल बनाई खिचोला गरेको भनिएको जग्गा र न.नं. ८ कि.नं. १४६३ को जग्गामा प्रतिवादीले पर्खाल लगाई भोगचलन गरेको जग्गा रहेको भन्ने देखिन्छ।

त्यसैगरी प्रतिवादी हरिप्रसाद राजभण्डारीको न.नं. ३मा ११४ वर्ग मिटर जग्गा र घर तथा न.नं. ४ मा ५५ वर्गमिटर जग्गा गरी जम्मा १६९ वर्गमिटर जग्गा रहेको देखिन्छ भने न.नं. ६ मा १०७ वर्गमिटर जग्गा र घर तथा न.नं. ७ मा ५२ वर्गमिटर गरी जम्मा १५९ वर्गमिटर जग्गा वादी मोतीलाल खड्काको रहेको देखिन्छ। विवादित भनिएको न.नं. ५ मा २ वर्गमिटर तथा न.नं. ८ मा २ वर्गमिटर गरी जम्मा ४ वर्गमिटर जग्गामा मात्र विवाद रहेको देखियो। यसरी वादी मोतीलाल खड्काको १५९ वर्गमिटर जग्गामा विवादीत न.नं. ५ र ८ को ४ वर्गमिटर जोडदा १६३ वर्गमिटर जग्गा हुन्छ भने प्रतिवादी हरिप्रसाद राजभण्डारीको १६९ वर्गमिटर जग्गामा ४ वर्गमिटर जोडदा १७३ वर्गमिटर जग्गा हुन जान्छ। यसरी वादी प्रतिवादीको जग्गा बराबर हुनुपर्नेमा प्रतिवादी हरिप्रसाद राजभण्डारीको जग्गा वादीको जग्गा भन्दा १० वर्गमिटर जग्गा बढी देखिई खिचोला गरिरहेको प्रस्ट देखिन्छ।

साथै नक्सामुचुल्का गर्ने अमिनको प्रतिवेदन हेर्दा न.नं. ३ र ५ को जग्गा क्षेत्रफल ०-०-९-४ र न.नं. ६ र ७ को क्षेत्रफल ०-०-९-१ मात्र देखिएको छ। विवादीत न.नं. ५ र ८ को क्षेत्रफल ०-०-०-१ देखिन आउँछ। यसरी सो नक्सा मुचुल्काबाट एकातिर वादीको जग्गा श्रेष्ठा भन्दा कम रहेको देखिन्छ भने अर्कातर्फ प्रतिवादीको जग्गा श्रेष्ठाभन्दा बढि रहेको पाइन्छ। त्यस्तै कि.नं. १४६३ को मोतीलाल खड्काको जग्गा मध्ये उत्तरतर्फ मोहडा पहिचान ०.५ मिटर पूर्व बीच औसत ०.१५ मिटर लम्बाई २० मिटरको हुने क्षेत्रफल २ वर्गमिटर पुनरावेदक हरिप्रसाद राजभण्डारीले घर बनाई खिचोला गरेको भन्ने न.नं. ५ बाट स्पष्ट रूपमा खुल्न आएको देखिन्छ। त्यस्तै विवादित न.नं. ५ र ८ को क्षेत्रफल ०-०-०-१ देखिन आएबाट वादी मोतीलाल खड्काको कि.नं. १४६३ को जग्गामा प्रतिवादी हरिप्रसाद राजभण्डारीले घर पर्खाल निर्माण गरी खिचोला गरेको स्पष्ट रूपमा देखिन आएबाट यस अदालतबाट मिति २०७१/११/२५ को दोहोर्न्याई हेर्न

निस्सा प्रदान गरिएको आदेश संग सहमत हुन सकिएन। अतः पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन।

अतः नक्सामा उल्लेख भए बमोजिम वादीको जग्गामा सोही नापनक्सा बमोजिमको हदसम्म जग्गा कब्जा खिचोला गरेको देखिदा वादीले उक्त खिचोला मेटाई चलन समेत चलाई पाउने ठहर्‍याएको शुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७०/३/१८ को फैसला मिलेकै देखिदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखमा बुझाइदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: डिल्लीराम प्रसाई

कम्प्युटर गर्ने: संजय जैसवाल

इति संवत् २०७५ साल वैशाख महिना ४ गते रोज ३ शुभम्.....।